

az utónévvvel (*Isabella Stella*); ne legyen ugyanaz a két név és egyúttal legyen világos, hogy melyik a családnév és melyik az utónév (*Rosa De Rosa*, vö. *Gábor Gábor*); ne szüllessen nevetséges névlánc (*Lampa Dario*: összeolvasva 'csillár'); ne legyen se túl hosszú, se túl rövid a névlánc; és végül – hiszen „nem Hollywoodban vagyunk!” – kerüljük az angol divatneveket, különösen ha a családnév (túl) egyszerű és gyakori belső név (a *Jennifer Porcu* névben a családnév 'erősen tájshólási: tipikusan szárd és jelentése 'disznó') (388). A szentnévi eredetű helynevek európai sorrendjét vizsgálta egy lengyel kutatócsoport, a térképpel is illusztrált eredmény az Interneten is elérhető (The Map of holy places in Europe, <http://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,22172206,the-map-of-holy-places-in-europe.html?disableRedirects=true>): sorrendben az első három Franciaország, Spanyolország és Olaszország lett; Magyarország a nyolcadik (az utolsó két helyen Norvégia és Svédország áll, 2–2 ilyen helynévvel (848). Egy 2016-ban publikált felmérés alapján a francia utcanévek között a leggyakoribb névadók: *Charles De Gaulle*, *Louis Pasteur* és *Frédéric Mistral* (<http://m.slate.fr/story/116421/rues-departements-heros-regionaux>) (848–849).

Nekrológok. 2016–2017-ben a következőkben felsorolt névtanos kollégáktól kellett búcsút vennie a RION-nak: Tullio De Mauro (1932–2017), Aldo Luigi Prosdocimi (1941–2016), Heinz Jürgen Wolf (1936–2016), Eduardo Blasco Ferrer (1956–2017), Davide De Camilli (1938–2017), Ojars Bušs (1944–2017).

A 2016. év (olasz vonatkozású) névtani bibliográfiája (855–882). 2017-ben is a RION. főszerkesztője, E. CAFFARELLI bizonyult a legtermékenyebb szerzőnek (több mint két oldalon felsorolt publikációkkal, melyek között 9 recenzió és 5 nekrológ is van, 858–860). Az olasz szerzők közül öt követi LEONARDO TERRUSI (6 írással), MASSIMO PITTAU és ROBERTO RANDACCIO (6–6 írással). Magyar szerző a bibliográfiában: FÁBIÁN ZSUZSANNA (összesen 5 írás: 865, 878) és GYÖRFFY ÉRZSÉBET (1 angol nyelvű írása mentális térképek szocioonomasztikai vizsgálatáról: 869).

FÁBIÁN ZSUZSANNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3597-8773>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onomastica 61. (2017)

Főszerkesztő: BARBARA CZOPEK-KOPCIUCH. Polska Akademia Nauk – Komitet Językoznawstwa i Instytut Języka Polskiego, Kraków. 1. 327 lap, 2. 476 lap

A lengyel névtani folyóirat 2017-ben két kötetben jelent meg. Az alábbiakban a tanulmányokat eredeti sorrendjükben ismertetem.

1. Az első kötet élén kapott helyet a 2016 végén elhunyt Zofia Zierhofferowa munkásságának a méltatása, illetve a már lezárt életmű teljes bibliográfiája (5–14).

A névtan és a jelenkori kultúra. E tematikus egység első szerzője, JURAJ HLADKÝ szerint a tulajdonnevek egy-egy kisebb-nagyobb közösség kulturális hagyományának a részeként is értelmezhetők. Többek között a mai Szlovákiában lévő Vágvörösvár szlovák neveinek a példája kapcsán írja, hogy noha a település hivatalos neve, a *Červeník* már 80 éve

létezik, a népi szlovák névhasználat a mai napig őrzi a magyar eredetű szlovák *Verešvar* névformát, ami ezzel összefüggésben különböző művészeti események, építmények, egyesületek stb. nevében továbbra is megjelenik (15–24). IVETA VALENTOVÁ a szlovák anoikonimákat (azaz a természeti vagy ember építette környezet nem lakott helyeinek neveit) tartalmazó digitális adatbázis felépítéséről és munkálatairól számol be. A munka előzményeiről és várható hasznáról is ír, számos példával szemléltetve, hogy az anoikonimák kutatása nemcsak a nyelvészeti kutatások számára jelenthet hasznot, hanem más tudományokban és szélesebb társadalmi körben is (25–41). HANNA MEZENKA az urbanonimákat (azaz az utcaneveket és a városi épített környezet egyéb neveit) egy ritkábban kutató szempontból elemzi. Azt vizsgálja ugyanis, hogy a számok milyen szerepet töltenek be a szláv urbanonimák rendszerében. Elsősorban belarusz nevekkal foglalkozik, de ezeket összeveti a hasonló orosz, lengyel és bolgár urbanonimák sajátoságaival is (43–53). ARTUR GAŁKOWSKI a krematonimáknak (azaz események, rendezvények, intézmények, szervezetek, termékek stb. neveinek) a jelenkori kultúrában betöltött szerepét mutatja be. A krematonimák kategorizációja kapcsán azonban nemcsak a funkciójukról, hanem a felépítésükről és a keletkezési módjaikról is részletesebben szól (55–71). KATARZYNA SKOWRONEK hosszabb tanulmányt szentel a női nevek gendernyelvészeti megközelítésének. A cikk felveti a kurrens genderelméletek névtani hasznosíthatóságának a lehetőségét, s példaként bemutatja, hogy a lengyel női magazinokban milyen formákban és kontextusokban jelennek meg a női nevek; ezen keresztül a női nem reprezentációjának a kérdését járja körül (73–95).

Tanulmányok. MAŁGORZATA RUTKIEWICZ-HANCZEWSKA a tulajdonneveket a kognitív idegtudomány nézőpontjából közelíti meg. Többek között arról ír, hogy az újabb vizsgálatok eredményeképpen egyre több jel utal arra, hogy a tulajdonnevek és a köznevek a mentális lexikonban – részben legalábbis – elkülönülten reprezentálódnak (97–109). GRANT W. SMITH a tulajdonneveket szemiotikai szempontból vizsgálja. S noha a nevek elsődlegesen index típusú jelekként értelmezhetők, a szerző példákkal illusztrálva azt mutatja be, hogy azok egyúttal ikonként és szimbólumként is interpretálhatók (111–118). ANKICA ČILAŠ ŠIMPRAGA és BRANIMIR BRGLES a horvát *bog* 'isten' szó személynévi származékait tekinti át gazdag történeti adatállomány és térképes kronológia segítségével. Igyekeznek feltárni a vizsgálatba vont nevek használatának és a történeti, kulturális, vallási és ideológiai változásoknak az összefüggéseit (119–138). JUSTYNA B. WALKOWIAK a családnevekben található funkciószavakat vizsgálja. Az elméleti áttekintés után azt vizsgálja, hogy az európai személynévrendszerekben előforduló prepozíciós (pl. *de, von, van*) és kötőszó jellegű (pl. *y, e, vel*) elemek milyen módon jelentek meg a lengyelországi családnevekben (139–151). IZABELA ŁUC egy délkelet-sziléziai régió 19. századi családneveinek egy sajátos típusát kutatja. A közszavakból formáns nélkül keletkezett neveket abból a szempontból vizsgálja, hogy azokban a lakosság kultúrája és értékrendszere miképpen tükröződik. A szerző a szemantikai osztályozás módszerét szociolingvisztikai és statisztikai nézőpontokkal is kiegészíti (153–169). ZBIGNIEW BABIK a szláv **zbgbr'b* szóval összefüggésbe hozható lengyel helynevek etimológiai problémáit tekinti át, kitékintve más szláv nyelvek hasonló neveinek a kérdéseire is (171–199). JAROMÍR KRŠKO és SHIRLEY LAZAROVÁ BAUKO JÁNOS korábbi munkáihoz kapcsolódva bemutatják a szlovákiai sziklamászóutak neveinek a sajátosságait, különös tekintettel a névadási motivációk feltárására (201–210). RENATA PRZYBYLSKA a lengyelországi kitüntetések neveit elemzi szerkezeti és jelentéstani szempontból, s javasolja ennek a kategóriának a megnevezésére a

lauronima terminus bevezetését (211–223). ARTUR REJTER a 20. századi lengyel riportok tulajdonnév-használatával foglalkozik. A lengyelországi sztálinizmus (1945–1956) és a lengyel rendszerváltás utáni évtizedben (1989–2000) megjelent szövegeket elemzi abból a szempontból, hogy a kulturális és társadalmi kontextus milyen hatással van a tulajdonnevek riportokban való használatára (225–239).

Névtani kutatások Lengyelországban és a világban. HALSZKA GÓRNY és KATARZYNA SKOWRONEK A 16–18. századi lengyel személynévtár című szótársorozat utolsó kötetének megjelenése apropóján bemutatja a szótár koncepcióját, a munkálatokat, az egyes szócikkek szerkezetét, a felhasznált forrásokat, valamint röviden szólnak a szótár által megnyitott kutatási perspektívákról is (241–253). HALSZKA GÓRNY ezt követő, önálló írásában egy nagyobb kutatási projektet ismeret, amely a személynévi eredetű régi lengyel helyneveket nyelvészeti, történettudományi, szociológiai, földrajzi és gyakorisági szempontból dolgozza fel. Jelen tanulmány a személynevekből névformánsokkal alakult helynevek morfológiai szerkezetét mutatja be (255–264). KRISTÝNA BÍLKOVÁ a cseh víznévkutatás történetét tekinti át a legkorábbi időszaktól a modern kutatásokig (265–280). JANA RAUSOVÁ tanulmányának fő célja, hogy tisztázza a *szocioonomasztika* terminus jelentését, s leírja a tudományterület viszonyát a szociolingvisztikához és a névtanhoz. Ehhez áttekinti, hogy a korábbi, személynevekkel és helynevekkel foglalkozó munkákban hogyan jelent meg a szocioonomasztika nézőpontja, s magának a megközelítésnek a terminológiája (281–293).

Recenziók. A rovat három könyvet és öt folyóiratot szemlél (295–320), köztük a Névtani Értesítő 38. számát is (314–316).

Tudományos élet. Ebben a részben a 20. Nemzetközi és Lengyel Névtani Konferenciáról (2016) olvashatunk összefoglalást (321–326).

2. A második kötet Maria Malec előtt tiszteleg. A professzor életrajzát (5–10) és bibliográfiáját (11–26) követően BOGDAN WALCZAK tágabb összefüggésekben méltatja a szerző munkásságát (27–34).

A Mária névről. A tisztelegés jegyében négy olyan tanulmányt olvashatunk, amelyek a *Mária* személynévhez kapcsolódnak. RENATA PRZYBYLSKA a név lengyel becéző formáival foglalkozik a lengyel női és férfi becenevek kontextusában (36–41). BARBARA CZOPEK-KOPCIUCH történeti helynévanyagon vizsgálja, hogy a *Maria* miként fordul elő a lengyel településnevekben (43–51). ARTUR GAŁKOWSKI a *Maria* név megjelenését mutatja be az olasz névrendszerben (53–64), IWONA NOBIS pedig a *Maria* névvel összefüggésbe hozható lengyel krematonimák típusait és sajátosságait tekinti át (65–75).

A tulajdonnevek elmélete és grammatikája. A fejezet első tanulmánya BOGUSŁAW DUNAJ munkája: a szerző a tulajdonnevek funkciójáról írva az általánosan elfogadott azonosító funkció mellett kitér a nevek expresszív és impresszív szerepére is (77–89). MARIUSZ RUTKOWSKI az angolszász szakirodalomból kiindulva lengyel tulajdonnevek példáján azt járja körül, hogy a tulajdonnevek kapcsán miként értelmezhető a konceptuális metafora fogalma (91–104). KRYSZYNA KOWALIK a helynevekből képzett mellékneveket vizsgálja lengyel példák kapcsán. S noha az efféle szóképzésnek kötött alaktani szabályai vannak a lengyelben is, arra jut, hogy számos nyelven kívüli tényező is befolyással lehet a képzett alak formájára (105–116). EWA WOLNICZ-PAWŁOWSKA az *Onomastica 2002*-es évfolyamától kezdődően a cikkekhez kapcsolt kulcsszavakat vizsgálja meg statisztikai, tartalmi és szerkezeti szempontból (117–127).

Személynévkutatás. HALSZKA GÓRNY a *Cz(s)cibor* nevet és származékait vizsgálja, s azt mutatja be, hogy a név különböző hangtani változatai miként jelennek meg lengyel hely- és személynevekben (129–141). IRENA SARNOWSKA-GIEFING a 16–17. századi poznańi forrásokban található keresztnéveket kutatja abból a szempontól, hogy a reformáció és az ellenreformáció időszakában a római katolikus egyház, illetve a meghirdetett szentévek milyen hatással voltak a katolikus keresztnévadási gyakorlatra (143–163). JÓZEFA KOBYLŃSKA szintén történeti személynévanyaggal foglalkozik: egy lengyel településre vonatkozó 16–18. századi forrás *-a*-ra végződő férfineveit vizsgálja. Tanulmányából kitűnik, hogy a vizsgált időszakban a keresztnévek deklinációja változóban volt, s csak a 18–19. századra alakult ki a mai rendszere (165–174). ZOFIA ABRAMOWICZ egy történeti lengyel régió, Podlasie utóbbi öt évszázadának zsidó és keresztény személynévhasználatát vizsgálja meg. Bemutatja a két rendszer közötti különbségeket, illetve azt is, hogy a zsidók és keresztények együttélése milyen hatással volt a személynévrendszereik alakulására (175–191). ELŻBIETA UMIŃSKA-TYTOŃ a törvénytelen gyermekeknek a lengyel Działoszyn település 19. századi anyakönyveiben szereplő neveit vizsgálja meg. Arra jut, hogy az ilyen gyermekek gyakrabban kaptak szokatlan és ritka neveket, mint azok, akik törvényes házasságból születtek (193–217). PAWEŁ SWOBODA azt mutatja be írásában, hogy a 2. világháború idején milyen változások voltak megfigyelhetők a keresztnévek választásában a Harmadik Birodalom részeivé vált korábbi lengyel területeken a német nyelvpolitikának köszönhetően (219–237). JULIA GURSKA szintén történeti személynévi adatokon vizsgálódva a belarusz családnevek és a nyelvi divat összefüggéseit tárja fel, egészen a 14. századtól kezdődően (239–252). ELENA PALINCIUC-DUDEK és PAWEŁ DUDEK a keresztnévválasztást befolyásoló tényezőket vizsgálja meg különböző nyelvek és kultúrák érintkezésének a kapcsán. Kérdőíves adatok alapján a Lengyelországban élő, etnikailag vegyes, illetve homogén, de bevándorló háttérű családok esetében szociolingvisztikai megközelítésben mutatják be a keresztnévválasztás és -használat sajátosságait (253–263). MAŁGORZATA MAGDA-CZEKAJ annak a kérdésnek járt utána, hogy napjaink Lengyelországában a szülők milyen források alapján (pl. családi hagyomány, tömegmédia, könyvek, különböző ezoterikus források) választanak nevet gyermekeiknek (265–275). RENATA KUCHARZYK a szubstandard *-icha/-ycha* végződés kérdéseit vizsgálja a politikához akár politikusként, akár egy férfi politikus hozzátartozójaként kapcsolódó nők internetes fórumokon történő említésekor (277–287).

Helynévkutatás. EWA JAKUS-BORKOWA tanulmányában az *-atka*, illetve az ebből alakult *-owatka*, *-awatka*, *-ewatka* végződéssel keletkezett lengyel oikonimákat elemzi történeti adatok és térképek segítségével (290–302). URSZULA WÓJCIK szintén történeti helynévanyaggal foglalkozik, s írásában a formánssal létrejött mazóviai helyneveket elemzi etimológiai szempontból (303–322). ZBIGNIEW BABIK a tavak részeit megnevező *przerośl(a)* lengyel földrajzi köznévvvel összefüggő földrajzi neveket vizsgálja, s a földrajzi köznévv új etimológiai magyarázatára tesz kísérletet (323–334). KAROL ZIERHOFFER és ZOFIA ZIERHOFFEROWA bemutatja, hogy a 14–18. században a litván, lett és észti helynevek milyen módon adaptálódtak hangtanilag és alaktanilag a lengyel nyelvbe. A kölcsönzések szempontjából figyelembe veszik azt is, hogy az átvételek gyakran orosz és német közvetítéssel, azaz lényegében kettős adaptációval mentek végbe (335–342). RUDOLF ŚRÁMEK Stájerország szláv eredetű vagy szláv elemeket tartalmazó helyneveit vizsgálja abból a szempontból, hogy azok milyen módon adaptálódtak a helyi német nyelvbe, illetve névrendszerbe. A probléma kapcsán a helynévkölcsönzéseket érintő elméleti

kérdéseket is tárgyalja (343–365). YAROSLAV REDKVA 14–15. századi ukrán és lengyel oikonimákat vizsgál a mai Nyugat-Ukrajna területéről, amelyek kapcsán bemutatja a kétnyelvű környezet hatását a nevek nyelvi formájára és a névhasználatra (368–379).

Név – természet – kultúra. E rovatban URSZULA BIAK a fáknak adott tulajdonneveket, azaz a dendronimákat vizsgálja. Ezek a lengyel névhasználatban a 19. századtól kezdtek elterjedni, s az írásból megismerhetjük, hogy milyen névadási módok és motivációk figyelhetők meg közöttük (381–400). JADWIGA WANIAKOWA munkája is a növénynevekkel foglalkozik: azt a négy módot mutatja be, ahogyan a családnevek egy-egy növény elnevezésében megjelenhetnek (401–412). MAŁGORZATA RUTKIEWICZ-HANCZEWSKA cikke a szemantikai diffúzió jelenségét mutatja be olyan márkanevek kapcsán, amelyek valamilyen intézménytípust jelölő közzsót tartalmaznak (413–429). RAFAL ZARĘBSKI a régi lengyel katolikus és protestáns Biblia-fordításokat hasonlítja össze abból a szempontból, hogy milyen módon fordították az Újszövetség helyneveit (431–445). MARIA BIOLIK egy 19. századi népdalgyűjtemény hely- és személynéveit veti vizsgálat alá, vizsgálja a nevek előfordulási gyakoriságát és nyelvi formájukat (447–459). A második kötet záró tanulmányában KATARZYNA SKOWRONEK bemutatja, hogy az Onomastica 1955–2016 közötti számaiban hány női szerző által írt publikáció jelent meg. Az egyes évtizedek közötti statisztikai különbségek hátterét társadalmi és tudománypolitikai tényezők mentén igyekeznek értelmezni (461–476).

KENYHERCZ RÓBERT

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6312-3532>

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Kölcsey Ferenc Tanítóképzési Intézet

Acta onomastica 58. (2017)

Főszerkesztő: PAVEL ŠTEPÁN. Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha. 292 lap

A folyóirat 58. száma 13 tanulmányt tartalmaz. A csehül, lengyelül, szlovákul, szerbül, ukránul és németül közölt cikkek mindegyikét angol, az angol nyelvű cikkeket pedig cseh nyelvű összefoglaló előzi meg.

Személynévi témájú tanulmányok. JANA MATUŠOVÁ a német eredetű családneveknek a mai Cseh Köztársaság területén 1945 után kötelező megváltoztatásával foglalkozik írásában, a dokumentumokban előforduló helyneveket is vizsgálva (92–99). OKSANA NESTERČUK egy helyi közösség személynéveiben előforduló identifikáló szuffixumokat vizsgálja (100–105). SVATOPLUK PASTYŘIK 15–16. századi közép-morvaországi személynéveket elemez (115–120). BEATA RADZIWOŃCZ a családnevek fejlődéstörténetét vizsgálja fel Pokrovsk város egy egyházközségének 1846–1902 közötti nőinév-anyagán (121–134). TEREZA SLAMĚNIKOVÁ a kínai személynévek írásrendszerhez köthető sajátosságait veszi sorra a riói olimpián részt vevő kínai versenyzők neve alapján (135–149).

Helynévi témájú tanulmányok. HARALD BICHLMEIER két cseh város, Kadaň és Kaaden (Északnyugat-Csehország) nevének javasol új, a kelta helyett cseh etimológiát (16–33). BÖLCSKEI ANDREA az egyházi birtoklásra utaló magyar és angol településneveket veti össze tanulmányában, kitérve az egyházi építményre, illetve a birtokos személyre vagy